

СТАНОВИЩЕ

на дисертационния труд „Наказателната система в българското училище“

Автор Христина Звонкова Попова

**За присъждане на образователна и научна степен „Доктор“ по научна специалност „Социология“, Научна област 3 – Социални, стопански и правни науки
Професионално направление 3.1 – Социология, антропология и науки за културата**

Рецензент: доц.д-р Жеко Къосев

Научен ръководител – гл.ас. д-р Петрана Стойкова

Представеният ми за рецензиране дисертационен труд на е в обем от 180 страници. Основният текст е в обем от 160 страници, включващ 2 таблици и 25 фигури.

Дисертацията е написана на базата на сериозни и значими изследователски проучвания на 144 заглавия, от които 105 на български език и 39 на английски език. Използвани са и интернет източници, които също обогатяват научното

изследване. Т.е от гледна точка на познаването и осмислянето на натрупаната научна литература съм категоричен, че докторант Попова е успяла да обхване значимите научни изследвания, които са публикувани за целия период на дисертационната теза. Изследването е изградено и на Законови разпоредби. Направен е и анализ на достъпните исторически документи в архивите на страната. Наистина съм впечатлен от литературната, архивната и законовата осведоменост на колегата Попова.

За първи път в българската социологическа мисъл даден изследовател поставя на научен анализ проблема за Наказателната система в българското училище. Т.Е трудът на докторант Попова има оригинален характер и съм убеден, че ще има сериозен принос в бъдещото изучаване на проблематиката, в практическото приложение в образователната система на Република България. Този анализ е изграден не само на богат научен анализ но и на продължителна работа в системата на образованието. Ето тази симбиоза между научен подход и практически опит е изключително ценен в изследването.

В структурно отношение дисертацията е разделена на Увод, три глави и Заключение. Първа глава е озаглавена „Наказанието в училищната система“ и тя включва 6 параграфа. Втора Глава – Наказателната система в българските училища в периода от началото на 18 век до 1989 г. И тя включва 4 параграфа. Трета глава – Наказателната система в съвременното българско училище с 6 параграфа. Трябва да бъде категорично отчетено, че в хода на изложението непрекъснато се правят изводи и заключения. Т.е. В структурно отношение дисертацията на колегата Попова е конструирана изследователски правилно.

В Увода прецизно е формулирана основната изследователска цел и са очертани основните изследователски рамки, които са описани и анализирани в хода на изложението. Колегата Попова е успяла да избегне една често срещана изследователска практика в увода да се правят изследователски анонси., които в самия текст не са подложени на анализ или са отразени с по-няколко изречения. В този труд няма и следа от интелектуален волунтаризъм, което отчитам като безспорен успех на дисертацията.

Основната теза на дисертационният труд е формулирана научно правдиво и обосновано. Да, в съвременното българско училище и образование има дефицити във възпитанието, дефицити в семейната и училищна среда, и неефективни социализиращи практики. Самият факт, че още при излагане на тезата се търсят допуснатите грешки на цялото българско общество, на образователната система идва да покаже за един критичен и аналитичен изследователски подход.

Целите и задачите на изследването също са очертани ясно и в хода на изложението се търсят и анализират факторите как е възможно да се намерят най-добрите, най-подходящите модели за възникналата ситуация в българското образование.

Основните изследователски методи са центрирани в качествени проучвания в училище и това е направено на базата на богат практически опит и на 30 дълбочинни интервюта с работещи български учители и психолози и непредставително количествено проучване сред 50 български учители. Много адекватен и ползотворен подход е анализа на нормативните документи от наказания и поощрения в българското училище чрез контент – анализ. Тези използвани методи идват да покажат изследователските амбиции на колежата Попова.

Съвсем логично от научна и изследователска гледна точка дисертационния труд на колежата Христина Попова започва с анализ на основните теоретични разработки, свързани с наказанието и училищната наказателна система. Този изследователски подход не е самоцел, не е да се покаже единствено научна осведоменост. В целият текст са използвани много акуратно тези теоретични разработки. Тази констатация показва един творчески изследователски прочит на научните достижения до съвременни дни.

Исклучително важно е в едно научно изследване да се направи анализ на основните понятия, които са използвани – наказание и училищна дисциплина, както и мястото им в демократичното образование. Всички сме ходили на училище, но категорично не всички сме били запознати и едва ли и днес всички са запознати с тези понятия. Тази констатация е още едно доказателство за практическата насоченост на дисертационния труд на колежата Попова.

Целият този научен анализ е направен през призмата на демократичното образование, което е основано на хуманистични идеи и практики, които позволяват свобода на избор и желание за себеизразяване.

Отделен въпрос е как се възприема свободата за един ученик в първи, пети, седми клас. Тях за съжаление никой не ги учи на същността на понятието свобода. И този факт е огромен пропуск в съвременната българска образователна система. Убеден съм, че той няма да бъде разрешен в обозримо бъдеще.

Не съм съгласен с авторовата теза, че телесното наказание води до разрушителни последици за младия човек и който „ражда“ престъпници. За да има в България толкова висок процент на престъпност е именно липсата на образование, липсата на семейно възпитание и не на последно място социумът, който не обръща достатъчно внимание,

В тази част от дисертацията е направен не осмисля причините за престъпност сред учениците, сред младите хора.

В тази част от дисертацията е направен адекватен анализ на съотношението между наказанието и позитивните форми на въздействие върху учениците – поощрението. Този анализ е направен на базата на сериозни научни

изследвания и на богат практически опит на колегата Попова. Още по-важно е, че се откроява и научно защитава авторската позиция.

Във втора глава се прави историческа ретроспекция на училищната наказателна система Много точно са определени хронологическите граници на изследването -18 в. до 1989 г. Не може един народ, една система, да върви ефикасно напред ако не обърне поглед назад във времето, ако не извлече позитивите на минали десетилетия и не ги анализира критично. Анализът започва от първия учебен правилник, създаден от Неофит Рилски през 1837 г. Нормална е авторската констатация, че с течение на времето тези правилници се усъвършенстват. Но този факт не е самоцел на образователната система. Основната функция на тези промени е как българската образователна система да стане по-ефективна, по-успешна и как младежите завършващи училище да бъдат изградени като образовани и достойни граждани на българската държава.

Отново логически изследователски издържан е и анализът на образователната система на социалистическото образование и възпитание. Не може, не бива един период от 45 г. От развитието на българската държава, от развитието на българската образователна система да бъдат зачеркнати с лека ръка тези години е изследователски, а и чисто житейски несериозно И в това отношение анализът е много прецизен, без влагане на прекомерна патетика или пълно отрицание на случващото се в образователната система.

В трета глава е представена и анализирана нормативната уредба на училищната наказателна система в съвременен българско училище. Съвсем изследователски коректно е дисертацията да завърши с такъв анализ. И в този анализ стремежът е да се обхванат максимално всички законови разпоредби и училищни правилници.

В тази заключителна част от дисертацията проличават и социологическите качества и умения на колегата Попова. Анализът на системата от наказания е направен въз основа на 30 дълбочинни интервюта с учители и психолози. Т.е. Търсен анализ на хора с продължителен професионален опит, хора, които сез годините са се сблъскали с различни проблеми в образователната система, както и на базата на личен психологически и педагогически опит на колегата Попова.

Изследователски значимото е, че не само са посочени резултатите на проучването но е направен социологически анализ и интерпретация. Като доказателствен материал са направени графики, които още повече улесняват възприемането на анкетата. В тази част от труда на колегата Попова нямам никакви критични бележки а само изследователския и научни адмирации.

Едно от основните изисквания към всяка една дисертация /независимо в коя научна област/ е нейната научно-практическа насоченост и стойност. Това изискване е направено много изследователски прецизно и научно обективно.

Изведените на края на труда изводи и направените заключения идват отново да покажат практическата насоченост на дисертационния труд. Защото винаги съм твърдял, че основната роля на изследователя е да анализира и предлага модели за развитие. Ако те не бъдат наложени в образователната практика, вината не е на автора.

Авторефератът отговаря напълно на научното изложение и представлява синтезиран вид на основните анализи и модели.

Законът изисква за успешната защита на един докторант той да има най-малко две публикации по темата на дисертацията. Колегата Попова има три научни публикации. И това Законово изискване е спазено.

Самооценката на приносите в дисертационния труд е направена точно и прецизно. И тук няма волунтаризъм, а анализ на постигнатите изследователски резултати и постижения.

След всичко казано до тук си позволявам на Уважаемите членове на Научното жури да гласуват „ЗА“ присъждане на образователната и научна степен „Доктор“ по специалност „Социология на колегата Христина Попова.

02.март 2021 г.

Доц. д-р Жеко Кьосев